

Encyklopedia Solidarności

<https://encysol.pl/es/encyklopedia/hasla-rzeczowe/24599,Autonomiczny-Wydzial-Wschodni-Solidarnosci-Walczacej.html>
19.05.2024, 16:06

Autonomiczny Wydział Wschodni Solidarności Walczącej

Hasło wydrukowane w **Tom III**

Autonomiczny Wydział Wschodni Solidarności Walczącej, niezależna struktura SW zorganizowana II/III 1988 przez Janinę Jadwigę Chmielowską i Piotra Hlebowicza. Jesienią 1987 o inicjatywie został powiadomiony przew. SW Kornel Morawiecki, który ją zaakceptował. Celem działalności AWW SW było m.in. zbieranie i opracowywanie informacji o syt. w ZSRS; nawiązywanie kontaktów politycznych i informacyjnych, nast. współpraca oraz wspieranie środowisk, partii i organizacji niepodległościowych w państwach komunistycznych bloku wschodniego oraz republikach i obszarach autonomicznych ZSRS, polegająca m.in. na dostarczaniu sprzętu poligraficznego i środków łączności; prowadzeniu działalności informacyjnej (dostarczanie m.in. literatury i wydawnictw zakazanych w ZSRS); prowadzeniu szkoleń i konferencji zarówno w Polsce jak i w republikach ZSRS objętych działalnością AWW; po 1989 nawiązywanie i ułatwianie nawiązywania kontaktów środowisk niepodległościowych z republik wchodzących w skład ZSRS z przedstawicielami władz polskich; nawiązywanie kontaktów i pozyskiwanie informacji o ludności polskiej, zamieszkującej ZSRS, w tym szczególnie na Syberii, w Kazachstanie i na Białorusi.

AWW stanowił niezależną organizacyjnie i finansowo strukturę SW, ściśle z nią współpracującą. Współprzew. byli P. Hlebowicz i J.J. Chmielowska. Z AWW współpracowali zarówno członkowie SW jak i osoby niezrzeszone, m.in. Maciej Ruszczynski, Wioleta i Lech Osiakowie, Marek Bartosiak, Marek Biesiada, Krzysztof Łucyk, Wojciech Stando, Roman Zaleski, Piotr Pacholski, Selim Chazbijewicz, [Lech](#) Jęczmyk, Tadeusz Markiewicz, Janusz Kamocki, Leszek Bednarczuk i Sebastian Rybarczyk; ponadto posiadał swoich przedstawicieli za granicą: Andrzeja Rozpłochowskiego w USA

(nominalnie) i Kazimierza Michalczyka w Berlinie (wydawnictwo Pogląd i Towarzystwo „Solidarność”). Strukturę wspierali także Nina Karsov (Londyn) i Irena Lasota z Institute for Democracy in Eastern Europe (IDEE). Działacze AWW współpracowali także z in. polskimi ugrupowaniami niepodległościowymi, m.in. z LDPN oraz PPN.

Pod koniec 1988 AWW utworzył Biuro w Krakowie przy ul. Kazimierza Wielkiego 103, którym kierował M. Ruszczyński. Do początku 1990 służyło jako punkt kontaktowy, miejsce spotkań i szkoleń oraz organizacji akcji pomocowych. 1990–1992 w Warszawie przy udziale AWW działało Biuro Informacyjne, mieszczące się w Pałacyku Sobańskich przy Alejach Ujazdowskich 13, którym kierował Piotr Pacholski. W pracy biura pomagali także J.J. Chmielowska i Roman Kryk (Ukraińska Agencja Prasowa). W I 1991 BI odegrało szczególną rolę podczas wydarzeń na Litwie, stanowiąc stały punkt kontaktu z P. Hlebowiczem i Leonardasem Vilkasem, przebywającymi w litewskim parlamencie.

Informacje o sytuacji w ZSRS pozyskiwano m.in. z rosyjskich i ukraińskich gazet emigracyjnych, które trafiały do AWW za pośrednictwem Natalii Gorbaniewskiej z Paryża (tygodnik „Russkaja Mysl”, gazeta „Ukraińskie Słowo”), z „Express-Chroniki” (wydawanej przez Aleksandra Podrabinka w Kirzaczcu pod Moskwą), z audycji nadawanych w jęz. rosyjskim, białoruskim i ukraińskim w Radio Swoboda, BBC i Głosie Ameryki oraz z czasem dzięki bezpośrednim kontaktom. Informacje dot. ZSRS, przypadków łamania praw człowieka były tłumaczone i przedrukowywane w biuletynach poszczególnych oddziałów SW, a także publikowane w miesięczniku „Serwis Agencji Informacyjnej Solidarności Walczącej”.

Najważniejszym obszarem działania AWW było organizowanie wyjazdów do republik ówczesnego ZSRS i nawiązywanie tam kontaktów z organizacjami niepodległościowymi. W ten sposób nawiązano bezpośrednie relacje na Litwie z Ligą Wolności Litwy (Antanas Terleckas, Andrius Tučkus, Leonardas Vilkas, Genute Šakaliene, Linas Bukauskas, ks. Julius Sasnauskas, Eleonore Sasnauskaite, Algirdas Andriušaitis, Vitalius Zubka), ze Związkiem

Narodowej Młodzieży Litewskiej Młoda Litwa (Stasys Buškevičius, Edvardas Kriščiūnas, Vytas Mikenas, Darius Gruzdys), z Demokratyczną Partią Litwy (Saulius Pečeliūnas) oraz z in. działaczami niepodległościowymi, jak np. Vytautasem Milvydasem. W XII 1989 nawiązano kontakty ze środowiskami Tatarów krymskich i działaczami ukraińskimi (Oleś Szewczenko, Mustafa Dżemilew, Stepan Chmara, Mychajło i Bohdan Horyniowie, Awa Azamatowa), dzięki czemu doprowadzono do współpracy Tatarów krymskich z diasporą Tatarów m.in. z Litwy, Polski i Turcji oraz zorganizowano pomoc finansową, rzeczową i humanitarną. Prof. Selim Chazbijewicz, polski Tatar wydrukował w drukarni SW w Gdańsku Koran w języku rosyjskim. Siłami AWW Koran został rozwieszony po wszystkich republikach muzułmańskich.

W 1990 doszło do nawiązania kontaktów ze środowiskami opozycyjnymi w Mołdawii, m.in. z liderami Frontu Narodowego Mołdawii (Jurie Roszka), z mołdawską organizacją młodzieżową, na której czele stali Sorin Bucataru, Sławik Czeremus i Ludmiła Grabucea oraz z ukrywającymi się mołdawskimi dezertkami z armii sowieckiej.

1989–1992 przedstawiciele AWW dotarli do środowisk opozycyjnych m.in. w Gruzji (Tariel Gwiniaszwili), Armenii (Paruyr Hayrikyan), Azerbejdżanie (Isa Gambar, Tofik Gasymow), na Ukrainie, w republikach bałtyckich, w Azji Średniej i w Rosji. W zapoczątkowanych przez P. Hlebowicza wyjazdach towarzyszyli mu, a z czasem i sami je organizowali m.in. M. Ruszczyński, J.J. Chmielowska, W. Stando i R. Zaleski.

Istotnym wydarzeniem w historii struktury był udział J.J. Chmielowskiej w Konferencji Praw Człowieka Wilno-Leningrad, która odbyła się 4 IX 1990 w Leningradzie (obecnie Sankt Petersburg). W przemówieniu J.J. Chmielowska podkreśliła, że jednym z podstawowych praw człowieka jest prawo do posiadania własnego państwa, tak więc wszystkie narody ujarzmione w ZSRS winny starać się o utworzenie niepodległych państw.

W 1991 odbyła się w Biszkeku (Kirgizja) Konferencja partii i organizacji niepodległościowych narodów Średniej Azji i

Kazachstanu. Wzięła w niej udział jako jedyna chrześcijanka i kobieta na konferencji J.J Chmielowska wraz z Michałem Kubekovem. Po płomiennym przemówieniu została zaproszona do różnych państw, by tam pomagać organizować partie demokratyczne i niepodległościowe.

W 1990 członkowie AWW zaangażowali się – z inicjatywy K. Morawieckiego i Władimira Bukowskiego – w przygotowanie gruntu pod utworzenie Centrum Koordynacyjnego Warszawa'90, zrzeszającego organizacje opozycyjne i antykomunistyczne z republik ZSRS i krajów Europy Środkowo-Wschodniej. 14 XII 1990 w Warszawie 15 organizacji podpisało *Manifest*, w którym zadeklarowano współpracę międzynarodową na rzecz poszanowania praw człowieka i narodów. W skład CK Warszawa'90, oprócz SW, weszły: Socjaldemokratyczna Partia Bułgarii – Skrzydło Antymarksistowskie, Ruch Narodowej Niepodległości Łotwy, Klub Ochrony Środowiska (Łotwa), LDPN (Polska), Liga Wolności Litwy, Narodowa Partia Chłopska Chryścijan i Demokratów (Rumunia), Narodowy Ruch Tatarów Krymskich, Organizacja Demokratycznej Młodzieży Mołdawii, PPN (Polska), ZNML Młoda Litwa, Ukraińska Partia Republikańska, Estońska Partia Chryścijańsko-Demokratyczna, Partia Narodowej Niepodległości Estonii i Partia Wolności (Polska). Centrum, oprócz zapewnienia stałej łączności i wymiany informacji oraz organizacji pomocy poligraficznej, organizowało m.in. cykliczne konferencje, które odbyły się m.in. w Maardu k. Tallina, w Bursztynie k. Iwano-Frankiwska oraz w samym Iwano-Frankiwsku (Stanisławowie), w Moskwie, Tbilisi i Mińsku.

Liczne wyjazdy działaczy AWW SW do ZSRS pozwoliły również nawiązać kontakty z Polakami. W 1990 P. Hlebowicz i J.J. Chmielowska odwiedzili m.in. Tomsk na Syberii, gdzie 2001–2004 uruchomiono trzytygodniowe letnie szkoły języka i kultury polskiej w Tomsku i w Kraju Ałtajskim (idea Tadeusza Markiewicza). Latem 1990 P. Hlebowicz i W. Stando dotarli także do Polaków na Kaukazie, Krymie, Ukrainie i w Azji Środkowej. 1991–1992 z inicjatywy P. Hlebowicza i M. Ruszczyńskiego przeprowadzono wśród Polaków zamieszkujących Kokczetaw i Karagandę (północny Kazachstan) ankietę sondażową dot. chęci powrotu do Polski.

Działania na rzecz Polonii w ZSRS spowodowały, że AWW nawiązał kontakty z Senacką i Sejmową Komisją ds. Łączności z Polakami na Wschodzie. Od tego momentu ruszyła sprawa repatriacji Polaków z Kazachstanu oraz z innych republik sowieckich. Formalnie AWW SW nigdy nie został rozwiązany. Z czasem jego działacze i współpracownicy zaangażowali się w in. formy działalności oraz wykazywali aktywność, zabierając głos m.in. w kwestii agresji Rosji na Gruzję w 2008 i na Ukrainę w 2014. W 2015 udało się zaprosić do Polski jako międzynarodowych obserwatorów na wybory prezydenckie i parlamentarne (V-X) współpracowników AWW SW z byłych sowieckich republik. AWW nadal prowadzi działalność wydawniczą, publikuje książki i albumy poświęcone relacjom polsko-litewskim, polsko-gruzińskim i historii Polaków w Kazachstanie.

Adam Glikzman

[Poprzedni Strona](#)
[Następny Strona](#)

[Zgłoś błąd](#)